

Brüssel, 16.12.2016
COM(2016) 872 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/93/EL (mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust) artiklis 25 osutatud meetmete rakendamise hindamise kohta

Sisukord

1.	SISSEJUHATUS.....	3
1.1.	Artikli 25 eesmärgid ja kohaldamisala	3
1.2.	Aruande eesmärk ja metoodika	6
2.	ÜLEVÕTMISMEETMED	7
2.1.	Kõrvaldamine (artikli 25 lõige 1)	7
2.1.1.	Liikmesriigi territooriumil talletatav infosu	7
2.1.2.	Väljaspool liikmesriigi territooriumi talletatav infosu.....	9
2.2.	Tõkestamine (artikli 25 lõige 2)	10
3.	KOKKUVÕTE JA EDASISED SAMMUD	13

1. SISSEJUHATUS

Internet on kaasa toonud laste seksuaalse kuritarvitamise järsu suurenemise, sest

- internet hõlbustab laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali jagamist, pakkudes arvukalt levitamiskanaleid, mille hulka kuuluvad veeb, partnervõrgud, sotsiaalmeedia, teadetetahvlid, uudisrühmad, vestlusrühmad ja fotode jagamise platvormid. Jagamist hõlbustab ka juurdepääs sarnase meelsusega isikute ülemaailmsele kogukonnale, kus valitseb suur nõudlus ja kus pakutakse vastastikku tuge;
- internet pakub tehnilisi vahendeid ja turvameetmeid, mis võivad hõlbustada anonüümsuse tagamist¹;
- kuna nõudlus laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali järele on suur, ähvardab lapsi jätkuvalt oht langeda ohvriks, samal ajal kui anonüümsus võib takistada nende kuritegude uurimist ja nende eest süüdistuse esitamist, ning
- uuest laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavast materjalist on saanud maksevahend. Et saada ja säilitada juurdepääs foorumile, peavad liikmed sageli esitama korrapäraselt uut materjali, millega julgustatakse lapsi seksuaalselt kuritarvitama.

Laste seksuaalne kuritarvitamine veebis on alatu kuritegu, millel on ohvritele pikaajalised tagajärjed. Kahju ei tekitata mitte üksnes siis, kui toimub kuritarvitamise salvestamine või pildistamine, vaid iga kord, kui fotosid ja videoid postitatakse, jagatakse ning vaadatakse. Ohvritele põhjustab tõsise trauma ja lisakannatusi teadmine, et fotod ja videod nende kuritarvitamisest ringlevad internetis ning et nad võivad isegi kokku puutuda kellegagi, kes on seda materjali näinud.

Leidub märke sellest, et laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavas materjalis kasutatavate laste keskmine vanus on üha madalam: rahvusvahelise vihjeliinide võrgustiku (INHOPE)² andmeil tundus, et umbes 70 % ohvritest, kelle kohta esitatud teateid võrgustiku INHOPE vihjeliinid 2014. aastal töötlesid, ei olnud veel jõudnud puberteediikka³. Interneti jälgimise sihtasutus (Internet Watch Foundation) avaldas 2015. aastal sarnased näitajad, lisades, et 3 % ohvritest tundusid olevat kaheaastased või nooremad ja kolmandik visuaalsest materjalist kujutas laste vägistamist või seksuaalset piinamist⁴.

1.1. Artikli 25 eesmärgid ja kohaldamisala

Direktiivi⁵ artikli 25 põhieesmärk on teha lõpp lasteporno⁶ kättesaadavusele. Sellised sätted kehtestati direktiiviga esimest korda, kuivõrd neid ei olnud järgmistes peamistes asjaomase valdkonna õigusaktides:

- raamotsuses,⁷ mis direktiiviga asendatakse;

¹ Nt Onion Router (www.torproject.org).

² <http://www.inhope.org/>.

³ <http://www.inhope.org/tns/resources/statistics-and-infographics/statistics-and-infographics-2014.aspx>.

⁴ <https://www.iwf.org.uk/accountability/annual-reports/2015-annual-report>.

⁵ 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/93/EL, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust. Direktiivi artikkel 25 hõlmab lastepornot sisaldavate või levitavate veebisaitide vastaseid meetmeid.

⁶ Nagu on määratletud direktiivi artikli 2 punktis c.

⁷ Nõukogu 22. detsembri 2003. aasta raamotsus 2004/68/JSK laste seksuaalse ekspluateerimise ja lapsporno vastu võitlemise kohta.

- Euroopa Nõukogu 2007. aasta konventsioonis laste kaitse kohta seksuaalse ärakasutamise ja kuritarvitamise eest; muudes valdkondades tugineb direktiiv kõnealusele konventsioonile, ning
- nõukogu otsuses lapsporno vastase võitluse kohta Internetis;⁸ see oli üks esimesi ELi tasandi õigusakte, milles käsitleti lapspornot.

Artikkel 25 on üks direktiivi arvukatest sätetest, millega hõlbustatakse kõnealuste kuritegude tõkestamist ja leevendatakse sekundaarset ohvristamist. Koos sätetega kuriteo eest süüdistuse esitamise ja ohvrite kaitse kohta on need sätted osa terviklikust lähenemisviisist, mis on vajalik laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno tõhusaks kaotamiseks.

Artiklis 25 on sätestatud järgmist⁹:

1. „Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et **tagada** nende territooriumil asuvate lastepornot sisaldavate või levitavate veebisaitide **viivitamatu kõrvaldamine**, ning **püüavad** saavutada väljaspool nende territooriumit asuvate selliste veebisaitide kõrvaldamise.

2. Liikmesriigid võivad võtta meetmed, et **tõkestada** nende territooriumil asuvate internetikasutajate **juurdepääs** veebisaitidele, mis sisaldavad või mille kaudu levitatakse lastepornot. Kõnealuseid meetmeid tuleb võtta läbipaistvate menetluste abil ja nad peavad pakkuma piisavaid **kaitsemeetmeid**, eelkõige tagamaks, et piirang on vajalik ja proportsionaalne ja et kasutajaid teavitatakse sellise piirangu põhjusest. Kõnealused kaitsemeetmed hõlmavad samuti õiguskaitsevahendite kasutamise võimalust.“

Seega

- kohustatakse sellega liikmesriike **kõrvaldama** viivitamata oma territooriumil asuvatel veebisaitidel leiduv materjal;
- kohustatakse sellega liikmesriike **püüdma tagada** mujal asuvatel veebisaitidel leiduva materjali **kõrvaldamine** ning
- antakse sellega **võimalus tõkestada** oma territooriumil asuvate internetikasutajate **juurdepääs** lastepornole, rakendades mitmeid **kaitsemeetmeid**.

On oluline märkida, et artiklis 25 on osutatud meetmetele, mis ei pruugi hõlmata õigusakte. Sellele on viidatud ka direktiivi põhjenduses 47:

„Liikmesriikide poolt käesoleva direktiiviga kooskõlas võetavad meetmed lastepornot sisaldavate veebisaitide eemaldamiseks või vajaduse korral neile juurdepääsu tõkestamiseks võiksid põhineda mitmesugustel avalikel meetmetel, näiteks seadusandlikel, mitteseadusandlikel, kohtulikel või muudel meetmetel. Sellega seoses ei piira käesolev direktiiv internetisektori vabatahtlikku tegevust tema teenuste väärkasutamise ärahoidmisel ega liikmesriikide toetust sellisele tegevusele.“

Seepärast peetakse rahuldavaks direktiivi ülevõtmist mitteseadusandlike meetmetega, kui need võimaldavad saavutada artiklis 25 kindlaks määratud tulemused.

Artikli 25 kohaste meetmete rakendamiseks ja tõhusaks võitluseks laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali levitamise vastu internetis on väga oluline erasektori,

⁸ Nõukogu 29. mai 2000. aasta otsus 2000/375/JSK lapsporno vastase võitluse kohta Internetis.

⁹ Vt ka direktiivi põhjendused 46 ja 47 artiklis 25 osutatud meetmete kohta.

sealhulgas asjaomase tööstusharu ja kodanikuühiskonna, ning avalik-õiguslike asutuste, sealhulgas õiguskaitseasutuste ja kohtute koostöö.

Võitlusesse laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali kättesaadavuse vastu internetis on kaasatud

- **infoühiskonna teenuse osutajad**, sealhulgas juurdepääsu- ja talletamisteenuste ning veebiplatvormide pakkujad. Kuna kurjategijad kuritarvitavad kõnealuste teenuseosutajate pakutavaid teenuseid ja taristut, on teenuseosutajatel head võimalused teha artikli 25 rakendamisel koostööd. Näiteks talletamisteenuse osutajad saavad kõrvaldada oma serveris talletatud materjali ja juurdepääsuteenuse, näiteks internetiteenuse osutajad saavad tõkestada juurdepääsu;
- **internetikasutajad**, kes võivad avastada (tahtlikult või tahtmatult) veebis laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali ja otsustavad teatada sellest otse infoühiskonna teenuse osutajale, kui on olemas selleks vajalik tehnoloogia, näiteks nupp „Teata kuritarvitamisest“ veebilehel või veebilehitsejas. Internetikasutajad võivad kasutada kuritarvitamisest teatamiseks ka spetsiaalset kodanikuühiskonna organisatsiooni käigushoitavat vihjeliini või anda sellest teada vastutavale õiguskaitseasutusele;
- **spetsiaalsed vihjeliinid**, mida tavaliselt hoiavad käigus vabaühendused või infoühiskonna teenuse osutajate või meediaettevõtete ühendused ja mis võimaldavad anda kuritarvitamisest teada anonüümselt nendel internetikasutajatel, kes ei pruugi tunda end politsei teavitamisel mugavalt või kes ei saa või ei taha teavitada otse infoühiskonna teenuse osutajat. Paljudel juhtudel viidatakse ühes riigis esitatud teadetes teises riigis talletatavale materjalile. Selle kõrvaldamiseks on vaja rahvusvahelist koostööd, mille tegemist hõlbustab INHOPE;
- **õiguskaitseasutused**, kelle töös on abi vihjeliinide edastatud ja otse internetikasutajatelt saadud teadetest. Õiguskaitseasutused jagavad teateid ka omavahel nii Euroopas (otse ning Europoli ja küberkuritegevuse vastase võitluse Euroopa keskuse kaudu)¹⁰ kui ka Euroopast väljaspool (Interpoli kaudu)¹¹ ning
- **kohtud**, kes tagavad õigusaktide kohaldamise liikmesriikides. Mõnes liikmesriigis on materjali kõrvaldamiseks või sellele juurdepääsu tõkestamiseks vaja kohtu korraldust. Eurojust¹² aitab koordineerida liikmesriikidevahelist õiguslast koostööd kriminaalasjades.

¹⁰ <https://www.europol.europa.eu/ec3>.

¹¹ <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Crimes-against-children>.

¹² <http://www.eurojust.europa.eu/>.

1.2. Aruande eesmärk ja metoodika

Direktiivi artiklis 27 nõutakse, et liikmesriigid¹³ jõustaksid käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid ning edastaksid need komisjonile hiljemalt 18. detsembril 2013.

Käesoleva aruandega täidetakse direktiivi artikli 28 lõikes 2 sätestatud nõue, mille kohaselt komisjon peab esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles hinnatakse direktiivi artiklis 25 osutatud meetmete rakendamist¹⁴. Aruandega püütakse anda lühike, ent informatiivne ülevaade peamistest liikmesriikide võetud ülevõtmismeetmetest.

Ülevõtmistähtjaks olid vaid 12 liikmesriiki teatanud komisjonile, et nad olid jõudnud direktiivi ülevõtmisega lõpule. Seepärast algatas komisjon seoses siseriiklikest ülevõtmismeetmetest teatamata jätmisega rikkumismenetluse järgmiste riikide suhtes: **Belgia, Bulgaaria, Iirimaa, Kreeka, Hispaania, Itaalia, Küpros, Leedu, Ungari, Malta, Madalmaad, Portugal, Rumeenia, Sloveenia ja Ühendkuningriik**¹⁵. Kõik need rikkumismenetlused olid 8. detsembriks 2016 lõpetatud. Siseriiklike ülevõtmismeetmete hiline vastuvõtmine ja edastamine lükkas edasi komisjoni analüüsi ja ülevõtmisaruanete avaldamise.

Käesolevas aruandes esitatud kirjeldus ja analüüs põhinevad tabel, mille liikmesriigid olid esitanud 1. novembriks 2016. Pärast seda kuupäeva esitatud teavet ei ole arvesse võetud. Aruandes kindlaks tehtud probleemide kõrval võib esineda nii lisaraskusi ülevõtmisel kui ka muid sätteid, millest ei ole komisjonile teatatud, samuti võib olla toimunud täiendavaid seadusandlikke ja mitteseadusandlikke muudatusi. Seepärast ei takista käesolev aruanne komisjonil hinnata lisaks teatavaid sätteid, et toetada liikmesriike artikli 25 ülevõtmisel ja rakendamisel.

¹³ Siit alates viidatakse väljendiga „liikmesriigid“ või „kõik liikmesriigid“ liikmesriikidele, kelle suhtes direktiiv on siduv (st kõik ELi liikmesriigid peale Taani). Taani seisukohta käsitleva protokoll nr 22 artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osalenud Taani direktiivi vastuvõtmises ning see ei ole tema suhtes kohaldatav. Samas on nõukogu raamotsus 2004/68/JSK Taani suhtes jätkuvalt kohaldatav ja siduv. Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukohta käsitleva protokoll nr 21 artikli 3 kohaselt osalesid nii Ühendkuningriik kui ka Iirimaa direktiivi vastuvõtmises ja see on nende suhtes siduv.

¹⁴ Vastavalt direktiivi artikli 28 lõikele 1 hinnatakse seda, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud direktiivi järgimiseks vajalikke meetmeid, eraldi aruandes (COM(2016) 871), mis avaldatakse koos käesoleva aruandega.

¹⁵ Käesoleva dokumendi originaalis on liikmesriikide nimesid lühendatud, lähtudes järgmistest eeskirjadest: <http://publications.europa.eu/code/en/en-370100.htm>.

2. ÜLEVÕTMISMEETMED

2.1. Kõrvaldamine (artikli 25 lõige 1)

2.1.1. Liikmesriigi territooriumil talletatav infosu

Et tagada oma territooriumil asuvate lastepornot sisaldavate või levitavate veebisaitide viivitamatu kõrvaldamine, on liikmesriigid võtnud kaht liiki meetmeid: direktiivil 2000/31/EÜ¹⁶ (e-kaubanduse direktiiv) põhinevaid meetmeid ja liikmesriigi kriminaalõigusel põhinevaid meetmeid.

1. E-kaubanduse direktiivil põhinevad meetmed

E-kaubanduse direktiivis on piiritletud selliste vahendajana tegutsevate internetiteenuse osutajate vastutus, kes pakuvad pelga edastamise, vahemälu salvestamise või teabe talletamise teenuseid. Eelkõige ei saa teavet talletavat teenuseosutajat pidada vastutavaks juhul, kui¹⁷

- a. ta ei ole ei teadlik edastatavast või talletatavast teabest ega oma selle üle kontrolli ja
- b. ta kõrvaldab ebaseaduslikust tegevusest teadlikuks saades kiiresti asjaomase teabe või tõkestab juurdepääsu sellele.

Nende sätete põhjal töötatakse välja ebaseaduslikust infosisust **teatamise ja selle kõrvaldamise kord**. Laste seksuaalset kuritarvitamist kujutava materjali puhul väljendub kõnealune kord huvitatud isikute käigushoitavates mehhanismides, millega tehakse kindlaks võrgustikus talletatav ebaseaduslik teave ja hõlbustatakse selle kiiret kõrvaldamist.

Liikmesriigid on rakendanud teatamise ja kõrvaldamise korda riigisiseste vihjeliinide kaudu, mida internetikasutajad saavad kasutada, et teatada veebis avastatud materjalist, mis kujutab laste seksuaalset kuritarvitamist. Vihjeliinide katusorganisatsioon on INHOPE. Võrgustik, mida toetatakse Euroopa Komisjoni programmiga „Turvalisem internet“¹⁸ ja alates 2014. aastast Euroopa ühendamise rahastust,¹⁹ hõlmab praegu 51 vihjeliini 45 riigis, sealhulgas kõikides ELi liikmesriikides.

Vihjeliinid on sõlminud riiklike õiguskaitseasutustega vastastikuse mõistmise memorandumid, milles on sätestatud internetikasutajatelt saadavate teadete menetlemise kord. Erinevad töökorrad sisaldavad üldjuhul järgmiseid ühiseid liikmesriikides talletatava infosisuga seoses astutavaid samme.

1) Talletamiskoha kindlakstegemine.

Pärast seda, kui vihjeliinile saabub internetikasutaja teade internetiaadressi (URL) kohta, mis sisaldab võimalikku laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavat materjali, tehakse kindlaks riik, kus materjali talletatakse. Mõnel juhul saabub vihjeliinile teade mõnelt teiselt võrgustiku INHOPE liikmelt, kes on juba kindlaks teinud, et talletamiskoht asub riigis, kus asub kõnealune vihjeliin.

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2000. aasta direktiiv 2000/31/EÜ infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul (direktiiv elektroonilise kaubanduse kohta). Viimane rakendamisaruanne avaldati 2012. aastal: http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/docs/communication2012/SEC2011_1641_en.pdf.

¹⁷ E-kaubanduse direktiivi artikkel 14.

¹⁸ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/safer-internet-better-internet-kids>.

¹⁹ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connecting-europe-facility>.

2) Infosisu analüüsimine.

Kui materjal on talletatud teate saanud vihjeliini riigis, tehakse kindlaks, kas asjaomasest internetiaadressist on varem teatatud. Kui see on nii, jäetakse teade kõrvale. Vastupidisel juhul analüüsitakse internetiaadressil talletatud fotosid ja videoid ning tehakse kindlaks, kas nendest teatakse ja kas need võivad olla asjaomases riigis ebaseaduslikud.

3) Materjali talletava teenuseosutaja teavitamine.

Vihjeliin edastab teate ja analüüsi riiklikule õiguskaitseasutusele. Olenevalt vastastikuse mõistmise memorandumist teavitab materjali talletavat teenuseosutajat

- vihjeliin pärast seda, kui õiguskaitseasutus on nõustunud materjali kõrvaldamisega, tingimusel et sellega ei takistata käimasolevat uurimist (**Austria, Tšehhi, Taani** (vihjeliinide eco ja FSM puhul), **Prantsusmaa, Ungari, Luksemburg, Läti, Madalmaad, Poola, Portugal, Rumeenia, Rootsi ja Ühendkuningriik**). Aeg, mis kulub hetkest, mil vihjeliin teavitab esimest korda õiguskaitseasutust, hetkeni, mil vihjeliin võtab ühendust materjali talletava teenuseosutajaga, on erinev, sõltudes vihjeliini ja õiguskaitseasutuse vahel asjaomases liikmesriigis kokku lepitud korrast. Igal juhul võib õiguskaitseasutus – kui asjaolud seda nõuavad – otsustada teavitada materjali talletavat teenuseosutajat (vihjeliini asemel või lisaks vihjeliinile).
- üksnes õiguskaitseasutus. **Bulgaarias, Saksamaal** (vihjeliin Jugendschutz), **Eestis, Kreekas, Soomes, Maltal, Sloveenias ja Slovakkias** suhtleb materjali talletava teenuseosutajaga õiguskaitseasutus, kuid vihjeliin kontrollib, kas infosisu ka tegelikult kõrvaldatakse.

Küprosel ja Horvaatias on vaja kohtu korraldust, et nõuda materjali kõrvaldamist. Mõlemas riigis tõkestatakse ajutiselt juurdepääs veebisaidile, kuni on saadud kohtu korraldus.

Pärast seda, kui materjali talletavat teenuseosutajat on teavitatud tema serverites leiduvast ebaseaduslikust materjalist, võib kõnealuse teenuseosutaja vastutusele võtta, kui ta ei kõrvalda kõnealust materjali kooskõlas siseriiklike rakendusaktidega. Vastutuse omistamisel on ainus piirang liikmesriikide rakendatav erand, mis on kehtestatud seoses vastutusega e-kaubanduse direktiivis (vt eespool).

Aruande koostamise ajal olid enamikus liikmesriikides olemas vihjeliinid, mis olid võimelised hindama teatamise ja kõrvaldamise korra rakendamiseks infosisu, millest oli teada antud. Erandiks olid vaid **Belgia, Hispaania ja Itaalia**.

- **Belgia** teatas hiljuti vastu võetud õigusaktist, mis võimaldab võrgustiku INHOPE vihjeliinil riigis tegutseda ja menetleda teateid eespool kirjeldatud üldise korra alusel. Aruande koostamise ajal pidasid Belgia politsei ja kohtute esindajad vihjeliini esindajatega läbirääkimisi vastastikuse mõistmise memorandumide ja kasutusprotokollide üle.
- Vihjeliinide olukord **Hispaanias** vajab lähemat uurimist.
- **Itaalias** on kaks võrgustiku INHOPE vihjeliini, kuid kehtivad õigusaktid ei luba neil kontrollida internetikasutajatelt või teistelt vihjeliinidelt saadud teadete sisu. Seepärast nad üksnes edastavad teated õiguskaitseasutusele (internetis levitatava lasteporno vastu võitlemise riiklik keskus), ilma et nad kontrolliks nende sisu.

2. Liikmesriigi kriminaalõigusel põhinevad meetmed

Liikmesriigid on teatanud kaht liiki kriminaalõiguse sätetest, mis samuti võimaldavad kõrvaldada nende territooriumil talletatava ebaseadusliku infosisu:

- a. üldsätted, mis annavad võimaluse konfiskeerida kriminaalmenetluse jaoks vajaliku, nt süüteo toimepanekul kasutatud materjali (**Austria, Tšehhi, Ungari, Itaalia, Luksemburg, Madalmaad, Rootsi ja Slovakkia**), ning
- b. erisätted lasteporno kõrvaldamise kohta (**Küpros, Eesti, Kreeka, Hispaania, Rootsi ja Ühendkuningriik (Gibraltar)**).

Tšehhi, Kreeka, Ungari ja Ühendkuningriigi (Gibraltari) õigusaktides on selgelt viidatud viivitamatu kõrvaldamise nõudele, kasutades selliseid väljendeid nagu „tarbetu viivitusega“ (**Tšehhi**), „teostada viivitamata“ (**Kreeka**), „12 tunni jooksul“ (**Ungari**) või „viivitamatu kõrvaldamine“ (**Ühendkuningriik (Gibraltar)**).

Teised liikmesriigid on kõnealuse nõude üle võtnud eespool kirjeldatud teatamise ja kõrvaldamise korra kaudu, mis võib kaasa tuua selle, et kriminaalõiguse kanaleid kasutatakse vaid lisavahendina olukorras, kus teatamise ja kõrvaldamise korra rakendamisel tekib raskusi (nt materjali talletava teenuseosutaja koostöö puudumise tõttu) või materjal on seotud käimasoleva kriminaaluurimisega. Liikmesriikide puhul, kus puuduvad toimivad teatamise ja kõrvaldamise mehhanismid või mille kriminaalõiguses ei ole kindlaks määratud viivitamatut kõrvaldamist, on vaja rohkem teavet kõnealuse nõude ülevõtmiseks võetud meetmete kohta.

2.1.2. Väljaspool liikmesriigi territooriumi talletatav infosisu

Kõik liikmesriigid, välja arvatud **Belgia, Hispaania ja Itaalia**, on võtnud selle sätte üle igati toimiva vihjeliini (st vihjeliin, millel on volitus materjali hinnata) ja järgmise töökorra kaudu, millega püütakse kõrvaldada väljaspool liikmesriigi territooriumi talletatav infosisu:

- 1) kui teate saanud vihjeliini operaatorid on teinud kindlaks, et materjali talletatakse väljaspool nende liikmesriiki, kontrollivad nad, kas materjali talletavas liikmesriigis on olemas toimiv võrgustiku INHOPE vihjeliin;
- 2) kui selline vihjeliin on materjali talletavas liikmesriigis olemas, saadetakse teade võrgustiku INHOPE sisese teabevahetussüsteemi kaudu materjali talletava liikmesriigi vihjeliinile, nii et see saaks töödelda teadet kooskõlas asjaomases riigis talletatava infosisu suhtes kohaldatava riigisisese korraga;
- 3) kui materjali talletavas liikmesriigis ei ole võrgustiku INHOPE vihjeliini, saadetakse teade teate saanud riigi õiguskaitseasutusele, kes edastab selle – tavaliselt Europolile või Interpolile kaudu – materjali talletava riigi õiguskaitseasutusele.

Ehkki vihjeliinide töökorrad on ülesehituselt üldjuhul sarnased, esinevad mõningad eripärad, olenevalt sellest, milles vihjeliin ja õiguskaitseasutus on kokku leppinud. Näiteks mõni vihjeliin (nt **Saksamaal, Leedus ja Lätis**) teavitab välismaal asuvat materjali talletavat teenuseosutajat, kui teatud aja möödudes ei ole astunud ühtki sammu. Mõni vihjeliin (nt **Austrias, Tšehhis, Saksamaal, Prantsusmaal, Luksemburgis ja Maltal**) teavitab oma riigi õiguskaitseasutust teate edastamisest välisriigi vihjeliinile, kuid teised (nt **Ungaris, Madalmaades, Poolas, Rootsis ja Ühendkuningriigis**) seda üldiselt ei tee. Kui materjali talletavas riigis ei ole võrgustiku INHOPE vihjeliini, võtab mõni vihjeliin (nt **Eestis, Luksemburgis ja Ühendkuningriigis**) ühendust muude vihjeliinidega, kui need on olemas.

Liikmesriigid, kus ei ole täielikult toimivat vihjeliini (**Belgia, Hispaania ja Itaalia**), on korraldanud kõnealuse sätte ülevõtmiseks teabe vahetamise – tavaliselt Europolile või

Interpoli kaudu – teate päritoluriigi õiguskaitseasutuse ja materjali talletava riigi õiguskaitseasutuse vahel. Sätte ülevõtmise kohta selle mehhanismi kaudu on vaja rohkem teavet, eriti seoses juhtumitega, kus välismaised veebisaidid ei ole seotud asjaomases liikmesriigis ühegi kriminaalmenetlusega ja nende kohta ei ole esitatud ühtki vastastikuse õigusabi taotlust.

Mis puudutab vihjeliinide kaudu toimuva materjali kõrvaldamise kiirust ja tõhusust, siis vihjeliinide andmeil kõrvaldati 93 % Euroopa vihjeliinide töödeldud ja 91 % kogu maailma vihjeliinide töödeldud laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavast materjalist internetist vähem kui 72 tunni jooksul²⁰.

2.2. Tõkestamine (artikli 25 lõige 2)

Umbes pooled liikmesriikidest (**Bulgaaria, Küpros, Tšehhi, Kreeka, Hispaania, Soome, Prantsusmaa, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Malta, Portugal, Rootsi ja Ühendkuningriik**) on otsustanud kohaldada artikli 25 lõike 2 kohaseid vabatahtlikke tõkestamismeetmeid. Nende meetmete mitmekesisus tuleneb direktiivi põhjendusest 47 (seadusandlikud, mitteseadusandlikud, kohtulikud või muud meetmed, sealhulgas internetisektori vabatahtlik tegevus).

Üks viis kõnealuste meetmete liigitamiseks on lähtuda sellest, kas veebisaidile juurdepääsu tõkestamiseks on vaja kohtu korraldust. Kohtu korraldus

- on vajalik **Kreekas, Hispaanias ja Ungaris**;
- ei ole kohustuslik
 - **Küprosel, Prantsusmaal, Itaalias ja Portugalis**, kus internetiteenuse osutajad peavad vastavalt seadusele täitma ametiasutuse (st õiguskaitseasutuse või riigi reguleerimisasutuse) nõudmise tõkestada juurdepääs veebisaidile, ning
 - **Bulgaarias, Tšehhis, Iirimaal, Soomes, Maltal, Rootsis ja Ühendkuningriigis**, kus internetiteenuse osutajad ei ole seadusega sõnaselgelt kohustatud täitma ametiasutuste nõudmisi, kuid teevad seda vabatahtlikult.

Tõkestamismeetmete rakendamisel kasutatakse tavaliselt lastepornot sisaldavate või levitavate veebisaitide musti nimekirju. Kõnealuse nimekirja koostab harilikult liikmesriigi ametiasutus (st õiguskaitseasutus või reguleerimisasutus) ja see edastatakse internetiteenuse osutajatele. Mõni liikmesriik (**Kreeka, Ungari, Itaalia, Soome ja Prantsusmaa**) teatas seda protsessi reguleerivatest õigusaktidest.

Bulgaaria kasutab Interpoli musta nimekirja („Worst of List“),²¹ **Ühendkuningriik** aga interneti jälgimise sihtasutuse internetiaadresside nimekirja²². Interneti jälgimise sihtasutuse nimekirja kasutavad iseregulatsiooni korras ka **Tšehhi** internetiteenuse osutajad.

Teave, mis saadi liikmesriikidelt tõkestamisnimekirja kantud veebisaitide või tõkestatud juurdepääsupüüdluste arvu kohta, ei olnud üldjuhul lõplik.

²⁰http://www.inhope.org/Libraries/Statistics_Infographics_2014/INHOPE_stats_infographics_for_2014.sflb.ashx.

²¹<https://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Access-blocking/The-INTERPOL-%22Worst-of%22-list>.

²² <https://www.iwf.org.uk/members/member-policies/url-list/blocking-faqs#WhatistheIWFURLlist>.

Direktiivis nõutakse, et meetmetega, mis võetakse lastepornot sisaldavatele või levitavatele veebisaitidele juurdepääsu tõkestamiseks, tuleb ette näha läbipaistvad menetlused ja piisavad kaitsemeetmed. Direktiivi põhjenduses 47 on sätestatud järgmist:

„Liikmesriigid peaksid tagama, et sõltumata sellest, milline on tegevuseks või meetmeks valitud alus, pakub see piisavat õiguskindlust ja prognoositavust kasutajatele ja teenusepakkujatele. Selleks et eemaldada laste kuritarvitamist sisaldav materjal ja tõkestada sellele juurdepääs, tuleks riiklike asutuste vahel algselt koostöö ja seda tugevdada, eelkõige selleks, et tagada võimalikult täielikud riiklikud nimekirjad veebisaitidest, mis sisaldavad lastepornot, ning vältida topelttööd. Sellises tegevuses tuleb arvesse võtta lõppkasutajate õigusi, järgida kehtivaid õigus- ja kohtumenetlusi ning pidada kinni Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioonist ning Euroopa Liidu põhiõiguste hartast.“

Artikli 25 lõikes 2 on osutatud järgmistele nõuetele:

1. läbipaistvad menetlused;
2. piirangu vajalikkus ja proportsionaalsus;
3. kasutajate teavitamine piirangu põhjustest ning
4. võimalus kasutada õiguskaitsevahendeid.

Liikmesriigid, kes otsustasid kõnealuse sätte üle võtta, on võtnud selleks kasutusele mitmesugused läbipaistvad menetlused ja kaitsemeetmed:

- **Kreekas** teavitab telekommunikatsiooni- ja postikomisjon pädevate asutuste korraldustest teenuseosutajaid, kes pakuvad juurdepääsu internetile, ning kutsub üles tõkestama viivitamata juurdepääs asjaomasele infosisule ja esitama kasutajatele asjakohane teave. Veebisaidi omanik võib korralduse kahe kuu jooksul edasi kaevata;
- **Hispaanias** võib kohtunik anda kriminaalmenetluse raames korralduse lastepornot sisaldav veebisait ettevaatusabinõuna sulgeda. selle korralduse võib vaidlustada. Teenuseosutaja on kohustatud andma klientidele vajalikku teavet;
- **Soomes** võib politsei koostada, hallata ja ajakohastada lastepornot sisaldavate veebisaitide nimekirja. Kui juurdepääs veebisaidile tõkestatakse, peab politsei esitama tõkestamise põhjused, mis tuleb kuvada iga kord, kui veebisaidile ei võimaldata juurdepääsu. Politsei otsuse lisada veebisait tõkestamisnimekirja võib edasi kaevata halduskohtusse;
- **Prantsusmaal** peavad internetiteenuse osutajad tõkestama juurdepääsu asjaomastele internetiaadressidele 24 tunni jooksul. Veebisaitide nimekirja vaatab läbi andmetöötlemise ja vabaduste riikliku komisjoni kvalifitseeritud töötaja. Internetikasutajad, kes püüavad pääseda ligi teenusele, millele juurdepääs on tõkestatud, suunatakse siseministeeriumi internetiaadressile, kus on esitatud juurdepääsu mittevõimaldamise põhjused ja kirjeldatud menetlust tõkestamisotsuse edasikaebamiseks halduskohtule;
- **Ungaris** võib tõkestada juurdepääsu ajutiselt või alaliselt. Taotlused esitatakse justiitsministrile ja vajaduse korral edastatakse Budapesti linnakohtule. Kohustus tõkestada juurdepääs lasub ühendust pakkuval internetiteenuse osutajal. Menetluse läbipaistvus tagatakse sellega, et kohtuotsus avaldatakse ja on seega avalikkusele kättesaadav. Alalise tõkestamise korralduse saab kohtulikult edasi kaevata;
- **Itaalias** varustab riiklik keskus, kes võitleb lasteporno levitamisega internetis, internetiteenuse osutajaid nimekirjaga lastepornot sisaldavatest veebisaitidest,

millele keskus on tõkestanud filtreerimisvahendite ja muu asjaomase tehnoloogia abil juurdepääsu. Avades veebisaiti, millele juurdepääs on tõkestatud, avaneb nn stopplehekülg, kus on esitatud tõkestamise põhjused, ning

- **Ühendkuningriigis (Inglismaa, Wales, Põhja-Iirimaa ja Šotimaa)** võetakse meetmeid sellistele veebisaitidele juurdepääsu tõkestamiseks erasektori iseregulatsiooni organina tegutseva interneti jälgimise sihtasutuse kaudu, mis esitab soovitusi infosisule juurdepääsu tõkestamise või infosisu filtreerimise kohta. On kehtestatud apellatsioonimenetlus, mille kohaselt võib igaüks, kellel on asjaomase infosisuga õiguspärane seos või selle vastu õiguspärane huvi, vaidlustada hindamise täpsuse. **Ühendkuningriigis (Gibraltariil)** võib Gibraltari reguleerimisasutus seoses internetiteenuse osutajatega tõkestada juurdepääsu veebisaitidele, mis sisaldavad lastepornot või levitavad seda Gibraltari internetikasutajatele. Sellised meetmed peavad olema läbipaistvad, proportsionaalsed ja põhjendatud ning piirduma üksnes rangelt vajalikuga.

Bulgaarias, Küprosel, Tšehhis, Iirimaa, Maltal, Portugalis ja Rootsis esitatud teave tõkestamismeetmete suhtes kohaldatavate kaitsemeetmete kohta ei olnud lõplik ning vajab veel uurimist.

3. KOKKUVÕTE JA EDASISED SAMMUD

Komisjon avaldab liikmesriikidele tunnustust suurte jõupingutuste tegemise eest direktiivi artikli 25 ülevõtmisel.

Ometi on veel võimalusi selle artikli potentsiaali täielikuks ärakasutamiseks, milleks tuleb jätkata tööd artikli täieliku ja õige rakendamisega kõikides liikmesriikides. Eesseisvate ülesannete hulka kuulub selle tagamine, et liikmesriikide territooriumil talletatav laste seksuaalset kuritarvitamist kujutav materjal kõrvaldatakse viivitamata ja et on tagatud piisavad kaitsemeetmed juhul, kui liikmesriik otsustab tõkestada oma territooriumil internetikasutajate juurdepääsu laste seksuaalset kuritarvitamist kujutavat materjali sisaldavatele veebisaitidele.

Seepärast ei ole komisjonil praegu kavas teha ettepanekut artiklit 25 või seda täiendavaid õigusakte muuta. Selle asemel keskendub komisjon selle tagamisele, et lapsed saavad kõnealuse artikli täieliku ülevõtmise ja rakendamise kaudu liikmesriikides kasu artikli kogu lisaväärtusest.

Seda arvesse võttes rõhutas komisjon oma hiljutises veebiplatvormide teemalises teatises²³ vajadust säilitada ja arendada mitme sidusrühma kaasamise protsesse, mille eesmärk on leida ühiseid lahendusi internetis leiduva ebaseadusliku materjali vabatahtlikuks tuvastamiseks ja selle materjali vastu võitlemiseks, ning kohustus vaatama läbi vajaduse ametlike teavitamise ja meetmete võtmise menetluste järele.

Komisjon jätkab liikmesriikide toetamist, et tagada kõnealuse artikli rahuldaval tasemel ülevõtmine ja rakendamine. Selle raames kontrollitakse, kas liikmesriikide meetmed on vastavuses kõnealuse artikli vastavate sätetega, ja hõlbustatakse parimate tavade vahetamist. Vajaduse korral kasutab komisjon rikkumismenetluste kaudu oma aluslepingute kohaseid jõustamisvolitusi.

²³ 25. mai 2016. aasta teatis „Veebiplatvormid ja digitaalne ühtne turg. Euroopa võimalused ja probleemid“, (COM(2016) 288 final).